Wolfram Kaiser, Stefan Krangelhagen & Kerstin Poehls. *Exhibiting Europe in Museums. Transnational Networks, Collections, Narratives and Representations*. Oxford: Berghahn. 238 s. ISBN 978-1-78238-290-4.

Hvad er Europa, og hvad betyder europæisk identitet? Spørgsmålene stilles i en ny museologisk bog, der netop, med museet som omdrejningspunkt, forsøger at indkredse og problematisere svaret. Bogen er udkommet belejligt i og med, at vi står overfor åbningen af Europa-parlamentets prestigeprojekt *Huset for Europæisk Historie* (2016). For netop med åbningen af Huset for Europæisk Historie står det klart, at museumsinstitutionen spiller en central rolle i den kritiske refleksion over det europæiske projekt i form af den Europæiske Union og den øgede integration kulturelt, socialt, politisk og økonomisk, som siden unionens etablering i 1993 er en central europæisk vision. Som tidligere er museumsinstitutionen en vigtig dannelsesinstitution og et aktuelt rum for debat og diskussion. På museet blev i løbet af 1800-tallet og 1900-tallet det nationalt-statslige projekt præsenteret og senere diskuteret i Europa og verden rundt. Hvis ikke det fortsat er den dominerende fortælling på museerne, er det nu aktuelt for mange europæiske museer at flytte fokus fra den mere entydige nationale til den flertydige europæiske fortælling og herigennem skabe indsigt og interesse for, at den Europæiske Unions borgere identificerer sig med det "fælles" europæiserings-projekt. At udstille Europa på museum er således et ambitiøst projekt, og et projekt der inkluderer en kampplads af forskellige holdninger til netop, hvad Europa betyder, hvad det skal betyde for os borgere, før, nu og i fremtiden.

Bogen *Exhibiting Europe in Museums* er et solidt forsøg på at forstå temaet *europæisering* og specifikt *europæiseringens musealisering*, som

det foregår aktuelt på de europæiske museer. Bogen er en stor kulturpolitisk og museologisk analyse, hvor museernes praksis, indsamling, forskning og formidling granskes sammen-vævet med en kritisk indsigt i den Europæiske Unions historie og europæisk kulturpolitik. Det er spændende læsning. Det er vedkommende for alle med en interesse i museumsinstitutionens udvikling, i national såvel som europæisk kulturpolitik og i det hele taget i at forstå det magtspil, der er med til at forme det kulturelle projekt: den Europæiske Union. Undersøgelsen til grund for bogens indhold er tilsvarende solid og omfangsrig. 95 museer og udstillinger i 20 europæiske lande er blevet besøgt, museumspersonale interviewet og analyseret. Hovedfokus har ligget på museer og udstillinger vist i Tyskland, Frankrig, Italien, Belgien, Storbritannien og Norge. Dele af undersøgelsen er allerede publiceret i tidsskriftet *Culture Unbound* (Krankenhagen 2011).

Bogens analyse udfolder sig igennem seks kapitler. Det første kapitel handler om den kulturpolitiske proces vedrørende musealiseringen af Europa, særligt på de museer som specifikt er blevet sat i verden for at tjene det formål – etableringsprocesserne omkring det endnu ikke åbnede *Huset for Europæisk Historie* i Bruxelles, *Bauhaus Europa* i Aachen (der aldrig blev realiseret pga. nedstemning ved lokalvalg i 2006) og *Musée des civilisations de l'Europe et de la Méditerranée* i Marseilles (som åbnede i 2013). De næste to kapitler retter fokus på, hvordan statslige organer påvirker europæisk kultur og museums-politik, og hvordan ngo'er og kulturelle entreprenører præger europæiseringen af museums-området. I kapitel fire zoomes ind på museernes samlinger, og hvordan museumssamlingerne, uden særlige europæiske indsamlingsstrategier, skaber udfordringer, når det kommer til at kunne formidle en særlig fælles europæisk historie. I kapitel fem analyseres

164 det, hvordan det europæiske narrativ skabes i de mest europæiske museumsinstitutioner, hvor hovedhistorierne kredser om biografier for *the founding fathers* Jean Monnet og Robert Schumann, der effektuerede etableringen af Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab, Vesttysklands første kansler Konrad Adenauer, der reetablerede samarbejdet med Frankrig, og Paul-Henri Spaak, som stod bag Romtraktaten, der førte til Det Europæiske Økonomisk Fællesskab og ordinære EU-borgeres transnationale fortællinger. Endelig i kapitel seks vendes blikket mod de udstillinger, der i de senere år har beskæftiget sig med emnet migration, og hvor temaer som os-dem er centrale for den mere indirekte skabelse af Europa og europæisering. Det er inspirerende og indsigtsgivende læsning. Bogen leverer den dybdegående institutionsanalyse kombineret med analyser af indsamlings- og udstillingspraksisser, som demonstrerer den kritiske museologis potentiale til at stille skarpt på de kulturelle processer, som museumsinstitutionerne indgår i, og den tydeliggør deres magtudøvelse – her konkret museernes deltagelse i at skabe forestillinger om europæisk identitet og i det hele taget at blande sig i spørgsmålet om, hvad er Europa og europæisk historie og identitet. Hvorfor museerne overhovedet beskæftiger sig med emnet Europa, hænger ifølge bogen sammen med den Europæiske Unions ambition om at skabe en fælles europæisk historie gennem diverse økonomiske støtteprogrammer.

Den aktuelle europæiske museumshistorie, som bogen fremanalyserer, er der sådan set, rent strukturelt, ikke noget nyt i. Museer indgår i kulturinterventioner og påtager sig en central rolle i at formidle særlige, politiske ønskværdige positioner. De såkaldte "dannelse-museer", påtog sig en vigtig rolle i forhold til at formidle en forståelse af nationalstaternes historiske forankring. Denne identitetsbærende

rolle påtager flere museer sig stadig om end på en mindre belærende facon og i tråd med det paradigmeskifte, som er rullet ind over museerne i de sidste 20 til 30 år under overskriften "ny museologi" (Vergo 1989). Museerne er hermed blevet mere åbne og bevidste om, hvad der er deres formål, og hvordan de involverer og engagerer publikum i deres virke. I forhold til netop udstillingen af Europa er *Museum Europäischer Kulturen* i Berlin et godt eksempel, som også fremhæves i bogen. Museet er i 1999 opstået som en sammenlægning af den europæiske afdeling af det etnologiske museum (grundlagt i 1873) og museet for tysk folkløse (grundlagt 1889). Det "nye" museum er således et resultat af et forandret perspektiv fra tysk folkelivsforskning til europæiske kulturstudier. Museets hovedudstilling – *Kulturkontakte. Leben in Europa* (åbnet i 2011) – viser, hvordan handel, rejser, arbejde, krig og religion har skabt social mobilitet i Europa samtidig med nationale grænsedragninger. Hvad der konstituerer det europæiske, er en sammenblanding af historiske hændelser, og hvad, der definerer dig og mig som europæere, står svagt og kunne lige så godt handle om det at være et moderne menneske rundet af en verdenshistorisk proces. Bogen skriver som sin første sætning, at "Europa er en kakofoni" (s. 1). Det samme postulerer udstillingen. Men hvad flerstemmigheden består i, vil udstillingen ikke konkludere på, men lade stå åbent i erkendelsen af, at der ikke er et men mange svar på spørgsmålet. Udstillingen vil ikke belære de besøgende om, at den særlige europæiske historie bygger på en fælles civilisationshistorie fra det antikke Grækenland over Romerriget, Kristendommens indtog, oplysningstiden til det moderne Europa, vi er vidne til i dag, og som samtidig også materialiserer sig i det geografiske, europæiske landskab, i de mange europæiske sprog, specifikke lovgivninger, politiske beslutninger og uddannelsesmæssige programmer. I stedet

vil udstillingen gennem udstilling af historiske såvel som nutidige genstande, som fremstilles som repræsentationer for det europæiske, have den enkelte besøgende til at reflektere over, hvad der er den besøgendes europæiske identitet. Udstillingen vil ikke fremstå som en ny stor fortælling om Europa, men vil gennem også at fokusere på biografiske genstande lade den europæiske historie fremstå som en levende erfaring, en almindelig erfaring, blandt almindelige mennesker.

Udstillingen er problematisk, fordi den forsøger at undvige det europæiske med stort "E", samtidig med at den gerne vil gøre den besøgende opmærksom på, at der eksisterer en fælles europæisk identitet blandt alle os, som bor i Europa. Udstillingen viser, hvad der i et Foucaults perspektiv for de fleste med interesse for museer allerede er klart: at museumsinstitutionen og museumsudstillinger er magt-teknologier. Museer og udstillinger legitimerer diskurser – måder at sige og se ting og fænomener på. Når man således forsøger at omgå den magt, museet historisk er tildelt, bliver det hverken fugl eller fisk, det som museet formår at formidle til sine besøgende. Museet må tydeligt bekende over for sine besøgende, at museet ikke længere er et helligt tempel (*shrine*), men er et såkaldt *post-museum*, for at benytte museologen Eileen Hooper-Greenhills terminologi (Hooper-Greenhill 2005). Som bogen også demonstrerer, er det en udfordring, at Europa-parlamentet og Europa Kommissionen siden 1993 har tilstræbt at fremme forestillingen om en europæisk identitet, som kan samle de europæiske lande og deres befolkninger omkring det fælles, fredsbevarende, europæiske projekt. En kulturpolitisk agenda som understøttes af diverse økonomiske programmer, som museerne også kan søge, og som kommer belejligt for flere museer i takt med nationale stramninger på netop kulturbudgetterne. Men det betyder også,

at museerne tjener flere herrer, og at der kan opstå uoverensstemmelse mellem et museums personale og dets leder, om hvem museet tjener (det gælder særlig de statsstøttede museer og ikke de private uafhængige, som i en europæisk sammenhæng er i mindretal).

I bogens kapitel to og tre foldes disse problematikker ud, og det står klart, at museerne ofte befinder sig midt i disse kampe mellem det nationale, regionale og europæiske, hvor de to sidste kan finde sammen om et fælles fodslag, da det nationalstatslige for begge yder en modstand mod deres respektive visioner. I bogens kapitel fire demonstreres det videre, hvordan disse magtkampe bliver konkrete udfordringer i spørgsmålet om museernes indsamlingspraksis. Hvad konstituerer en europæisk museums-genstand, er et centralt spørgsmål, og analysen viser, at der ikke er et entydigt svar andet end i forhold til genstandsgrupper af flag, klistermærker og andre gule og blå gadgets, som symboliserer den Europæiske Union. At indsamle det europæiske territorium, europæisk kultur, synliggør relativiteten i selve handlingen, fordi så mange andre fortællinger tilsidesættes i og med handlingen. Projektet *Europeana* som opstod i 2005 som en europæisk reaktion på den amerikanske søgemaskine *Google Books* lancering, og som går ud på at digitalisere og tilgængeliggøre europæisk kultur, er dog et godt eksempel på forsøget på at styrke den europæiske historie. Kapitel fire diskuterer det interessante i, at projektet ikke alene går ud på at give adgang til den europæiske kulturarv, men samtidig også at erklære rettighederne til denne kulturarv og være i stand til at beskytte dens grænser udad til. Og kapitel fire er i det hele taget interessant læsning, fordi analysen af museumssamlinger og museums-genstande formes af Latouriansk aktørnetværksteori. Det betyder, at museums-genstande erkendes som sammenkomsten af en flerhed af sociale og materielle handlinger, men

166 at de af den grund ikke repræsenterer hvad som helst. De kan ikke være del af at fortælle en hvilken som helst historie på en hvilken som helst måde. Det viser, hvordan det er en udfordring at omklassificere samlinger fra at være nationale til at være europæiske, hvilket udstillingen *Kultur-kontakte* – særlig fremhævet i denne tekst – er et godt eksempel på. Latour mener, at det unikke ved museet er, at det er et rum for eksperimentering med viden, fordi der er tale om et særligt kunstigt rum, hvor genstande, argumenter og mennesker mødes, hvilket ellers ikke ville være tilfældet (Latour & Weibel 2007). Bogen *Exhibiting Europe in Museums* viser klart, at det europæiske er et eksperiment – et konstruktionsprojekt – og at der for tiden gøres mange forsøg fra kulturinstitutioners side – på enten at postulere eksperimentets berettigelse eller nærmere at forstå dets komplekse natur, formet mestendels af den politiske vision om at samle Europa og gøre et samlet Europa til en fornyet magtfaktor i verden økonomisk, socialt men i særdeleshed også kulturelt, hvor førertrojen i europæisk historisk sammenhæng ikke syntes svær at få øje på.

Bogen er meget læseværdig, og kan anbefales til undervisningsbrug, særlig i relation til undervisning inden for museumsstudier, da den viser, hvilket potentiale der ligger i at analysere og tilstræbe en dybere forståelse af museernes arbejde i forhold til at forstå større spørgsmål, end hvad der vedrører museumsinstitutionen i sig selv. For i formidlingen afsløres fortolkningen, de politiske valg og ideologier træder frem. Museets udstillinger blotlægger, som bogen viser, den ideologiske vision ved det europæiske fællesskab, om vi bryder os om det eller ej. Bogen er en god optakt til at kunne se med kritiske og refleksive øjne på det ny *Hus for Europæisk Historie*, som mange vel venter spændt på åbner i 2016.

LITTERATUR

- Hooper-Greenhill, Eilean 2005. "Changing values in the art museum. Rethinking communication and learning". I Bettina Messias Carbonell (red.). *Museum Studies. An Anthology*. Oxford: Blackwell, 556–575.
- Krankenhagen, Stefan (red.) 2011. "Exhibiting Europe. The development of European narratives in museums, collections, and exhibitions." *Culture Unbound* 3.
- Latour, Bruno & Peter Weibel 2007. "Experimentation with representation. Iconoclasm and making things public." I Sharon Macdonald & Paul Basu (red.). *Exhibiting Experiment*. London: Blackwell, 94–108.
- Vergo, Peter (red.) 1989. *The New Museology*. London: Reaktion Books.

Marie Riegels Melchior, ph.d., adjunkt i
Europæisk etnologi
Københavns Universitet
jcd470@hum.ku.dk